

Anna Zelga-Szmidla, Eugeniusz Gurgul, Joanna Rodziewicz-Gruhn

Walory turystyczne Gminy Ogrodzieniec

Słowa kluczowe: gmina Ogrodzieniec, turystyka.

Touristic virtues of Ogrodzieniec commune

Key words: Ogrodzieniec Commune, tourism, recreation.

Abstract

Ogrodzieniec commune is situated in the region, which is an integral part of the “Eagle Nests” Landscape Park. Almost half of the commune area is covered by forests. A rich flora consists of 700 species of vascular plants including 47 species which are preserved. The main touristic attraction of the commune are ruins of a castle from XIV century in Podzamcze. The ruins make great scenery for many tournaments, festivals and concerts which take place there every year. Besides castle ruins in Podzamcze, there are also worth to see the Holy Virgin on the Rock sanctuary, Birów Mountain – the most valuable Karst form in Poland and XVII-th century church in Ogrodzieniec. Moreover, in Gieble there are XVIII-th century church and a noble residence from the turn of 19th century. Six touristic trails run throughout the commune. It is easy to find a night’s lodging there, especially in private houses. The great interest make an ostrich farm and a horse-riding farm in Lachowiźno, however the touristic possibilities of Ogrodzieniec commune are not fully exploited.

Wstęp

Wiedza przyrodnicza umożliwia wskazanie i opisanie atrakcji przyrodniczych, oraz wytyczenie tras turystycznych. Użyteczne dla turystyki i rekreacji walory przyrody mogą zaistnieć w każdym miejscu na ziemi. [2]

Atrakcyjność turystyczna danego miejsca przejawia się przez specyficzne cechy właściwe dla tego miejsca:

- ciekawy krajobraz
- naturalne pomniki historii
- zabytki
- brak zanieczyszczenia powietrza i wody
- możliwość utworzenia strefy ciszy [3]

Walory turystyczne są: naturalne (przyrodnicze) i kulturowe (antropogeniczne). Gmina Ogrodzieniec spełnia te warunki.

Teren tej gminy Ogrodzieniec znajduje się w granicach Zespołu Jurajskich Parków Krajobrazowych Województwa Śląskiego, a jednocześnie Parku Krajobrazowego Orlich Gniazd. Atutem gminy są również lasy stanowiące blisko połowę powierzchni całkowitej gminy. Sprzyjającym uprawianiu różnych form turystyki jest również klimat gminy Ogrodzieniec charakterystyczny dla „wyżyn środkowych”. [1] Typowe jest tu zróżnicowanie mikroklimatyczne wynikające z położenia w sąsiedztwie zachodniego progu wyżyny oraz w rejonie najniższego jej wzniesienia. Inspirującym dla turystów są zabytki oraz tereny rekreacyjne gminy, które przyciągają ludzi spragnionych wypoczynku na łonie natury. Stąd też celem pracy jest takie przedstawienie walorów turystycznych gminy Ogrodzieniec by promować omawiany obszar i ościennie miejscowości.

Walory turystyczne omawianego terenu

Historia Ogrodzieńca nierozzerwalnie związana jest z Zamkiem Ogrodzienickim oraz grodem królewskim, który istniał już około 1300 roku na szczycie Góry Birów. Kolejna wzmianka datowana jest na rok 1346, kiedy to Ogrodzieniec był wsią służebną dla pobliskiego zamku. O Ogrodzieńcu pisał również w swych księgach Jan Długosz w 1385 roku[7]. Ruiny XIV w. Zamku Ogrodzienieckiego w Podzamczu są najlepiej zachowaną i największą tego rodzaju budowlą w Polsce. Zamek zbudowany został za czasów Kazimierza Wielkiego. Stanowi on jeden z najpiękniejszych punktów szlaku Orlich Gniazd i określa się go mianem „Małego Wawelu”. Warownia ogrodzieniecka znajduje się na najwyższym wzniesieniu Jury[4].

Stan zrujnowanego zamku jest obecnie na tyle dobry, że reżyser Andrzej Wajda mógł zekranizować „Zemstę” Aleksandra Fredry z udziałem wybitnych aktorów polskich.

Ponadto tradycją stało się, że w sezonie wiosenno-letnim w scenerii zamkowej odbywają się turnieje rycerskie, Festiwal Światła Dźwięku i Ognia, Międzynarodowy Festiwal Folklorystyczny, koncerty gwiazd, Powiatowe Konfrontacje Orkiestr Dętych, Jurajski Maraton Rowerowy, oraz celebrowane są tu Święto Gminy Ogrodzieniec. Informacje o atrakcjach i imprezach organizowanych na zamku można znaleźć w informatorach turystycznych i na stronie internetowej Spółki Zamek, działającej od lipca 1995 roku, która zajmuje się promocją i rozwojem turystyki na terenie całej gminy Ogrodzieniec. Na specjalne zamówienie dla grup zorganizowanych istnieje możliwość zamówienia imprezy typu: wieczór z duchami na zamku, czy nocne zwiedzanie.

Kolejnym walorem turystycznym omawianej gminy jest Góra Birów, usytuowana na północ od ruin Zamku Ogrodzienieckiego w Podzamczu ponad otaczającą ją doliną rzeki Krztyni. Stanowi ona jakby pomost pomiędzy Pasmem Skał Smoleńsko-Niegowonickich, a Skałami Podlesickimi. Góra ta należy do jed-

nych z najwyższych „ostańców” w tym obszarze. Również jaskinie i schroniska skalne występujące w Górze Birów, to jedno z ciekawszych miejsc prezentowanej okolicy. Sama góra Birów i tereny wokół niej należą do najcenniejszych form krajobrazowych w Polsce, których największe skupisko występuje właśnie na obszarze Jury Krakowsko-Częstochowskiej. Aby ochronić bardzo cenne walory krajobrazowe, historyczne i przyrodnicze Podzamcza oraz wypełnić porozumienie zawarte między władzami gminy i Zespołem Parków Krajobrazowych Województwa Śląskiego przystąpiono do prac mających na celu rekonstrukcję Grodu Królewskiego na Górze Birów. Ma to wzmocnić rozwój turystyczny również w Podzamczu. Projekt zagospodarowania turystycznego Podzamcza zakłada m.in. utworzenie Szlaku Warowni Ogrodzienieckich, który miałby prezentować najpiękniejsze i najważniejsze jego walory. Warte zwiedzenia jest Sanktuarium Matki Boskiej Skałkowej w Podzamczu, XIII wieczny Kościół w Gieble, ruiny prochowni i strażnica w Ryczowie, XVII Kościół w Ogrodzieńcu. Malowniczo wygląda również kapliczka w Podzamczu przy Placu Jurajskim. W centrum Giebla, w kompleksie parkowym zobaczyć można uroczy dworek szlachecki pochodzący z przełomu XIX i XX wieku.[5]

Gmina Ogrodzieniec jest bardzo zróżnicowanym, a zarazem interesującym terenem pod względem przyrodniczym. Niezwykle ciekawy świat roślinny wzbudza ogromnie zainteresowanie zarówno botaników, miłośników przyrody ale i wszystkich osób, które niewątpliwie zauważają piękno szaty roślinnej Gminy Ogrodzieniec. Wśród zespołów roślinnych największe to bory sosnowe, lasy bukowe, świerkowe oraz brzoźowe, przepiękne modrzewie. Rzadziej spotykane są dęby, osiny, wierzby pospolite i klony. Odrębne zespoły krzewów i zarośli rosnących przy skałkach reprezentowane są przez jałowiec, tarninę, bez czarny, dziką różę, leszczynę oraz głóg. Występuje tutaj 700 gatunków roślin naczyniowych, w tym 35 ściśle chronionych, 12 gatunków częściowo chronionych, 21 górskich, 2 gatunki podgórskie i 111 rzadkich. Bardzo popularne są licznie występujące owoce leśne, a mianowicie jeżyny, poziomki, jagody, maliny, a także borówki. Na terenie Góry Birów ciekawostką jest malina moroszka o białych owocach, która pochodzi z rejonu Morza Śródziemnego. Głównie w okolicach Józefowa rozwijają się bogate w mszaki torfowiska. Na terenie Podzamcza obserwuje się różnorodne typy zbiorowisk roślinnych, zarówno naturalnych (naskalne murawy, kserotermiczne) jak i pochodzenia antropogenicznego (łąki, pola uprawne i sztuczne zalesienia). Pozostałe elementy roślinności to zbiorowiska nieleśne i tutaj można wymienić między innymi: zespoły roślinności wodnej, szuwarowej, torfowiskowej, łąkowej i murawowej.

Również na terenie Gminy Ogrodzieniec można spotkać bardzo ciekawą faunę. Na skałach z roślinnością kserotermiczną występują rzadkie okazy motyli jak paź królowej, wszystkie rusałki. Licznie występują tutaj owady (błonkówki, muchówki, pajęczaki, pluskwiaki, chrząszcze i inne), zgrupowane głównie w lasach, na polach i nad wodami.

Świat gadów i płazów reprezentowany jest przez żyworodną rzekotkę drzewną, zaskrońca zwyczajnego, żmiję zygzakowatą, padalca zwyczajnego, żabę trawną, żabę wodną, ropuchę szarą, kumaka górskiego oraz jaszczurkę zwini-

kę. Popularne są tutaj ptaki drapieżne, takie jak jastrzębie, myszołowy, krogulce, gołębiarze, pustułki i kobuzy, W kompleksach leśno-skalnych występują kruki, wrony, kawki oraz dzięcioły. Z ptaków śpiewnych wyróżniamy jaskółki, sikorki, muchołówki, pełzacze, kowaliki, pleszki, białorzutki, strzyżyki, gile i kosy. Na terenach otwartych, suchych i jałowych występuje pokrzewka jarzębata, srokosz i skowronek polny. Na stawach i rzekach obserwujemy zimorodka, kokoszkę wodną, łyskę, łabędzia niemego oraz różne gatunki kaczek. Na terenach rolnych napotykamy kuropatwy, bażanty, przepiórki, świergotki łąkowe, pliszkę żółtą i siwą. Do najciekawszych i jednocześnie największych ssaków występujących na terenie Gminy Ogrodzieniec możemy zaliczyć jelenie, sarny oraz licznie występujące dziki, natomiast do mniejszych należą: lis, borsuk, kuna leśna, kamionka, jeż pospolity, tchórz, łasica i mysz leśna oraz zające i wiewiórki. Jednak największą osobliwość stanowią tutaj nietoperze[3]

Gmina zadbała również o atrakcje agroturystyczne czego przykładem jest ferma strusi afrykańskich. Żyje tam kilkadziesiąt strusi, w tym również australijskich emu. Ciekawostką jest możliwość zwiedzania wylęgarni, hal odchowu piskląt oraz obejrzenia dorosłych strusi. Na fermie można kupić skóry, mięso oraz wszelkie upominki i pamiątki wykonane z piór i skorup jaj. Niezapomniane wrażenia z tego pobytu pozostawi biesiada przy ognisku oraz pamiątkowe zdjęcie ze strusiem, tym bardziej że można tam zanoćować gdyż na fermie jest pięć pokoi gościnnych. Gospodarze oferują dania ze strusiego mięsa oraz jaja. W malowniczym centrum kompleksu leśnego w Lachowiznie znajduje się gospodarstwo jeździeckie, gdzie z pomocą doświadczonych instruktorów można nauczyć się sztuki jeździeckiej. Warta zobaczenia jest również wystawa osobliwości jurajskich w Podzamczu, prezentująca wszystkim miłośnikom historii Wyżyny Krakowsko-Częstochowskiej i Ziemi Ogrodzienieckiej atrakcje gminy w podziale na część geologiczno-historyczną i przyrodniczo-kulturową.

Przez teren Gminy Ogrodzieniec przebiegają następujące szlaki turystyczne:

- **czzerwony** „Orlich Gniazd“ z Krakowa do Częstochowy o długości 161 km;
- **niebieski** „Warowni Jurajskich“ z Rudawy do Mstowa o długości 162 km;
- **żółty** „Zamonitu z Poraja do Ząbkowic o długości 95 km;
- **zielony** „Tysiąclecia“ z Bytomia do Skarżyc o długości 87 km;
- **czzerwony** „Szwajcarii Zagłębiowskiej“ z Zawiercia do Sławkowa długości o 35 km;
- **czarny** „Partyzantów Ziemi Olkuskiej“ z Wiesiółki do Udorza o długości 60 km.

Teren gminy Ogrodzieniec z uwagi na swoje niewątpliwe walory krajobrazowe stał się popularnym dla miłośników rowerowych wycieczek po Jurze. Gmina posiada kilka wytyczonych i oznakowanych szlaków rowerowych.

Z oceny zachowań mieszkańców i analizy corocznych sprawozdań Rady Miejskiej w Ogrodzieńcu wynika, iż wykorzystanie doskonałych walorów przyrodniczych dla zwiększenia zysków z działalności turystycznej ulega z roku na rok zwiększeniu. Przybywa miejsc noclegowych, polepsza się standard kwater prywatnych. W swym rozwoju gmina boryka się z licznymi trudnościami. Należą do nich:

1. zbyt krótki czas pobytu turysty na terenie gminy – należałoby wykorzystać istniejące doskonale walory i tworzyć nowe atrakcje turystyczne, aby zatrzymać turystę na dłużej.
2. brak odpowiedniej jakości ofert sportowo-rekreacyjnych.
3. sezonowość turystyczna – niewystarczająca oferta na okres jesień-zima.
4. brak zintegrowanego punktu informacji turystycznej.
5. brak wystarczającej wiedzy mieszkańców o możliwościach tworzenia i rozwoju usług skierowanych na turystę.
6. brak wystarczającej bazy rekreacyjno-sportowej jak również noclegowo-gastronomicznej[6].

Podsumowanie

Istotne jest ustalenie głównych kierunków rozwoju gminy dla władz lokalnych takich by zyskały poparcie społeczne. Biorąc przykład z innych gmin o podobnych walorach warto pomyśleć nad promocją turystyczną regionu przez różnego rodzaju wydawnictwa, akcje promocyjne w środkach masowego przekazu czy uczestnictwo w targach turystycznych.

Imponujące walory turystyczne Gminy Ogrodzieniec nie są jednak dostatecznie wykorzystane. W przyszłości istotne będą decyzje władz lokalnych i poszczególnych prywatnych przedsiębiorców oraz skoordynowana praca nad najważniejszymi problemami turystycznymi Gminy.

Piśmiennictwo:

1. Czaja S., Zieliński T., 2000, *Trasy na weekend, Pieszo i na rowerze po Wyżynie Krakowsko-Częstochowskiej*, Videograf II, Katowice.
2. Gaworecki W.W., 2000, *Turystyka*, PWE, Warszawa.
3. Kożuchowski K., 2005, *Walory przyrodnicze w turystyce i rekreacji: podręcznik akademicki*, Wyd. „Kurpisz”, Poznań.
4. Kruczek Z., Sacha S., 1995, *Geografia atrakcji turystycznych Polski*, Ostoja, Kraków.
5. Partyka J., Tyc A., 2004, *Od Złotego Potoku do Ojcowa*, Ojcowski Park Narodowy, Ojców.
6. *Plan rozwoju lokalnego miasta i gminy Ogrodzieniec* załącznik nr 1 do uchwały nr XXXVIII/332/2005 Rady Miejskiej w Ogrodzieńcu z dnia 26 września 2005
7. Zinkow J., 1971, *Szlak Orlich Gniazd*, Wyżyna Krakowsko-Częstochowska, Sport i Turystyka, Warszawa.